

ДО ПИТАННЯ ПРО ТРУДНОЩІ ДВОСТОРОННЬОГО ПЕРЕКЛАДУ ТЕЛЕКОНФЕРЕНЦІЙ ДІЛОВОЇ ТЕМАТИКИ

Проблематика роботи состоит в анализе лексических, грамматических и стилистических проблем, возникающих при двустороннем переводе дискурса телеконференций деловой тематики с учетом ключевых факторов информационно-коммуникативного процесса. По результатам экспертного анализа лингвистических особенностей данного вида дискурса в английском и украинском языке были выявлены наиболее успешные переводческие стратегии, позволяющие избежать коммуникативных неудач.

Ключевые слова: дискурс телеконференций деловой тематики, лексические, грамматические и стилистические проблемы двустороннего перевода, экспертный анализ, лингвистические особенности, переводческие стратегии, коммуникативные неудачи.

This article focuses on the research of lexical, grammatical and stylistic problems of business teleconferences' discourse bilateral translation. In the course of expert analysis of the discourse linguistic peculiarities it has been concluded that there are some general translation strategies in the two languages under investigation which allow to escape possible communicative deviations.

Key words: lexical, grammatical and stylistic problems of business teleconferences' discourse bilateral translation, expert analysis, the discourse linguistic peculiarities, translation strategies, communicative deviations.

Останнім часом спостерігається інтенсивне розвинення індустрії Інтернет-засобів масової комунікації, що, як наслідок, викликає посилення інтересу до вивчення специфіки Інтернет-комунікації у різних галузях знання.

Метою цього дослідження є вияв основних труднощів двобічного перекладу телеконференцій ділової тематики й засобів їх подолання. У відповідності із зазначеною проблематикою було сформульовано такі завдання:

1) дослідити телеконференції ділової тематики в аспекті визначення лінгвістичних особливостей цього окремого різновиду дискурсу Інтернет-повідомлень ділової тематики;

2) описати найбільш типові проблеми, що виникають під час двостороннього перекладу телеконференцій ділової тематики (англійська — українська, українська — англійська);

3) виявити перекладацькі стратегії, що дозволяють запобігти комунікативних невдач.

Актуальність цього дослідження підтверджується напрямком сучасних лінгвістичних студій, спрямованих на вияв взаємозв'язку між семантичним, структурним і функціональним аспектами різних видів Інтернет-комунікації та їх лінгвістичною реалізацією.

Новизна дослідження в тому, що вперше здійснено спробу схарактеризувати лінгвістичні проблеми перекладу телеконференцій ділової тематики та розробити ефективну стратегію їх подолання з урахуванням надбань сучасного перекладознавства.

Дослідження провадилося на матеріалі англо- та українськомовних Інтернет-телеконференцій ділової тематики, що розміщені на сайтах інформаційних компаній: <http://www.msnbc.com>, <http://www.forbes.com>, <http://www.dowjones.com>, <http://http://www.5tv.com>, <http://www.audio.ukrinform.com>.

Об'єктом дослідження слугували телеконференції ділової тематики як різновид дискурсу інформаційних Інтернет-повідомлень ділової тематики.

Предмет дослідження — лінгвістичні проблеми перекладу телеконференцій ділової тематики, обумовлені специфікою мовної реалізації особливостей цього жанрового різновиду в англійській та українській мовах, а також експериментально визначені перекладацькі стратегії.

Методологічний апарат дослідження складається з методів теоретичного узагальнення, експериментального аналізу та прийомів статистичного оброблення даних.

Теоретичним підґрунтям дослідницької роботи слугували наукові праці вчених, що займаються проблемами комунікативної лінгвістики, медіалінгвістики, ділової комунікації, теорії та практики перекладу (Ф. С. Бацевич, І. Б. Кашкін, І. В. Корунець, Л. С. Бархударов, К. Райс, Я. І. Рецкер, Є. В. Ключев, Т. Янко). Автор спирався на результати власного експериментального дослідження, спрямованого на вияв специфіки лінгвістичного оформлення дискурсу Інтернет-повідомлень ділової тематики.

Ключовими особливостями телеконференцій ділової тематики, що характеризують їх як різновид дискурсу інформаційних Інтернет-повідомлень ділової тематики (ІПДТ), є такі:

1) обумовленість специфіки лінгвістичного оформлення комунікативною спрямованістю повідомлення в цілому (інформування, прогнозування, полеміка, заперечення, згода), а також комунікативною інтенцією та стратегіями ведучого-адресанта;

2) кореляція просодичних характеристик звучного мовлення ведучого з переданими емоційно-модальними конотаціями;

3) взаємодія різнорівневих засобів вираження мовної експресії для досягнення ефективної передачі комунікативної інтенції ведучого з урахуванням фактора адресата.

Лінгвістичний аналіз текстів англо- й українськомовних телеконференцій ділової тематики, спрямований на визначення провідних фонологічних, лексичних, граматичних і стилістичних особливостей мовлення, що ускладнюють їх переклад англійською та відповідно українською мовами, дозволив дійти таких висновків.

1. Основними труднощами (англо-українського та українсько-англійського) перекладу телеконференцій ділової тематики в аспекті фонології є такі:

- відмінності в розташуванні фонологічних меж між семантичними блоками у мовах, що досліджуються, або їх неправильне інтонаційне оформлення;

- розбіжності в побудові та інтонаційному оформленні тема-рема-тичної конструкції у мові-оригіналу та мові-перекладу;

- різниця в швидкості вимовляння в англійській та українськомовних учасників дискурсу, зумовлена типологічними відмінностями мови-джерела та мови-перекладу;

- порушення мовцем орфоепічних норм внаслідок впливу регіонального акценту, вад мовлення, емоційного стану;

- неправильне інтонаційне оформлення висловлювань різних комунікативних типів;

- порушення загальноприйнятих норм акцентуації чи зсув до акцентної структури рідної мови мовця-перекладача.

2. Труднощі перекладу телеконференцій ділової тематики англійською з української та українською з англійської спричинені головним чином такими відмінностями у лексико-граматичній побудові двох мов, що можуть ускладнити процес двобічного перекладу:

• поширеність різних способів словотворення економічної та біржової лексики у мові оригіналу та мові перекладу, зокрема:

1. широке використання в англійській мові слів-комполітів, утворених за моделями, де перший або другий компонент виражений іменником. Це вимагає в українській мові описового перекладу у вигляді словосполучення (наприклад: N+N: *index activity* — показник біржової активності; *market rate* — біржовий курс; *mortgage industry* — іпотечна індустрія); N+N+N: *consumer sentiment index* — індекс споживчої чутливості); Adj+N: *light crude* — легка нафта; *common stock* — звичайні акції); PI + N: *borrowing costs* — відсотки за позицію;

2. поширеність в англійському діловому мовленні абревіатур, що обумовлює вибір еквівалентних лексичних одиниць-скорочень у мові перекладу (наприклад: *VAT (Value Added Tax)*; *ПДВ (податок на додаткову вартість)*);

3. уживання в мові джерела лексичних одиниць, в основі створення яких лежить метафоричне або метонімічне перенесення значення, що потребує в українській мові описового перекладу чи додаткового пояснення за умови відсутності повного мовного еквівалента у мові перекладу (наприклад: англ.: *bear*; переклад українською: “ведмідь” — біржовий спекулянт, який грає на зниження; англ.: *bull*; переклад українською: “бик” — біржовий спекулянт, який грає на підвищення; англ.: *rallies* (дефініція: *an act of returning to a strong position after a period of difficulty*); переклад українською: “зростання цін на акції після періоду падіння їх вартості”); Англ.: *The storm finished on Wall Street as investors' rallies rounded twice sector of bullish news.* (Дефініція: *bullish news — in finance news connected with an increase in the price of shares; rallies in act of returning to a strong position after a period of difficulty; to round twice — to increase in two times*); переклад українською: *На фондовому ринку на Уолстріт стихла буря після того, як двічі зросла вартість акцій інвесторів*).

В аспекті визначення стилістичних особливостей телеконференцій ділової тематики в Інтернеті, що потенційно ускладнюють їх переклад, слід звернути увагу на такі моменти, як:

4. відхилення від норм літературно-художнього й публіцистичного стилю;

5. насиченість мовлення прикметами розмовного стилю [3; 110; 197];

6. порушення мовних норм на різних рівнях, а саме:

▪ широке використання еліптичних речень, паралельних конструкцій, речень із порушенням нормативного порядку слів на синтаксичному рівні;

▪ розповсюдженість скорочень, слів широкої семантики, колоквіалізмів і колоквіальних фразеологічних одиниць, упущення особових займенників у функції підмета та артикля перед іменником на лексико-граматичному рівні;

▪ частотне вживання слів широкої семантики й слів з ослабленим лексичним значенням (наприклад: *Things like that are a general story. The things were hanging around in here. There has been considerable progress in movement of things. It's very interesting stuff. That's pretty far from the truth;* Для компанії такого рівня дрібниць немає. Подібні речі не є новиною);

▪ метафоричність мовлення, що проявляється в таких моментах, як:

а) розповсюдженість лексичних стилістичних прийомів і образних засобів (метафора, метонімія, епітети й т. д.) (наприклад: *We were reviewing the stocks that stumped me yesterday* (персоніфікація). *It's time for you to escape, escape the ghosts of lifeless stocks* (розгорнута одночленна метафора + епітет); Судячи з результатів останніх біржових операцій, ринок дає задній хід (прибутковість цінних паперів зростає, а ціни падають) (одночленна метафора). *Здається, що сьогодні фондові цінності потрапили у повітряну яму* (нестійке становище, в якому опиняються фондові цінності у зв'язку з раптовим або надзвичайним падінням їх курсу)(одночленна метафора);

б) насиченість мовлення метафоричною термінологічною й професійною біржовою лексикою, фразеологічними зворотами, малозрозумілими для необізнаних слухачів, що не ознайомлені із глосарієм біржових коментаторів (наприклад: *That upfront was just a waste of time. (upfront-payment in advance). Stocks are rallying today. (to rally-to increase in value after falling in value). The storm finished on Wall Street as investors' rallies rounded twice sector of bullish news. (bullish news — in finance news connected with an increase in the price of shares; rallies in act of returning to a strong position after a period of difficulty; to round twice — to increase in two times); Вчора на фондовій біржі відбувся "наліт ведмедів" ("наліт ведмедів" — активний продаж "без покриття", що проводиться з метою зниження рівня цін для того, щоб вигідно купити товар за значно нижчими цінами). Минулого тижня біржові аналітики констатували "занурення" на ринку нерухомості ("занурення" — нетривала затримка у розвитку ринкової кон'юнктури або незначна зміна цін на біржі);*

в) наявність оказіональних контекстуальних синонімів, які важко адекватно перекласти (наприклад: *However, keeping up with data piracy is an on-going challenge. The protection available data is an on-going battle; Ці процеси спричиняють підвищення цін на акції вітчизняних компаній, підвищення цін на акції обумовить економічний зріст підприємств*);

г) уживання стилістично забарвлених слів (наприклад: *Unfortunately, we are at the portion of the show, where we have to terminate this very interesting discussion. We'll discuss these funnies more. It's very interesting stuff. We are sort of consulting it here; Банківські кредити стимулюють виробництво, дозволяють розв'язувати широке коло економічно-соціальних проблем, значною є і благодійно-спонсорська діяльність);*

г) уживання експресивно-виражальних слів і слів, що виражають емоційні стани (наприклад: *Is it the growing through the very low base or through the very fantastic business environment? Crazy, crazy; Вражаюче успішною є діяльність компанії на вітчизняному ринку);*

д) уживання слів з явно вираженою оціночною конотацією (наприклад: *Even in these dreadful market conditions?! The market is booming for these types of services. Most astonishing is that...; Несподівано високими є показники економічної діяльності компанії за поточний рік);*

е) уживання лексико-стилістичних засобів мовленнєвого контакту, в яких передається ставлення ведучого до слухача (англ.: *you know, I believe, I think, hey, hello, I hope, I bet, I presume, I doubt*; укр.: *можливо, здається, на нашу (на мою) думку, як відомо, по-перше..., безперечно*);

е) використання прислівників міри та ступеня у функції інтенсифікаторів для підсилення значення повнозначних слів та відображення ставлення мовця до предмета мовлення (наприклад: *It's pretty far from the truth. Thanks to a very colourful person. Thank you so much; Набагато складнішою є ситуація з ринком нафти);*

ж) поширеність клішованих фраз, стійких словосполучень (наприклад: англ.: *for a second day in a row*; укр.: *у даний час, за наявності*);

з) наявність дискурсивних маркерів (*however, well, now, really, still, actually, possibly, probably, conversively; проте, власне кажучи*).

Експериментально провадились дослідження міжмовних перебудов, що дозволяють втілити комунікативні стратегії кооперації¹ та адекватно передати зміст автентичного тексту під час двостороннього перекладу телеконференцій ділової тематики в Інтернет. Тут і далі

¹ Комунікативна стратегія кооперації — правила і послідовності комунікативних дій, яких дотримується адресант для досягнення запланованого стратегічного результату спілкування, залучення адресата до співробітництва [2].

в тексті статті вживатимемо термін “перекладацькі трансформації”, який введено в обіг Л. С. Бархударовим. “Перекладацька трансформація — перебудова елементів вихідного тексту, операція “перевираження” змісту або перефразування з метою досягнення перекладацького еквіваленту” [1]. Згідно з концепцією Л. С. Бархударова, виокремлюємо чотири основні типи перетворень — перебудова, заміна, опущення та додавання.

За результатами експерименту найбільш поширеними перекладацькими трансформаціями у досліджуваному матеріалі виявились такі:

- граматична перебудова — зміна порядку слідування компонентів речення, словосполучення або місця розташування певного слова;

- граматична заміна — заміщення одного з компонентів у синтаксичній структурі складного речення, вживання однієї частини мови замість іншої, заміна окремих словоформ, членування складного речення на прості та об’єднання окремих простих речень у складне, заміна іменного присудку в англійській мові на дієслівний в українській;

- лексична заміна — зміна значення лексеми за обсягом:

- конкретизація — звуження обсягу значення, заміна родового поняття видовим, загального — частковим. Конкретизація застосовується під час перекладу українською англійських дієслів на позначення мовлення, стану та руху, як напр.: *say, be, have, get, take, give, make, come, go* і т.ін. Дієслово “*to be*” як частина іменного присудку в англійській мові замінюється на більш семантично конкретизований контекстуальний синонім у мові перекладу. Лексична заміна часто поєднується з граматичною (синтаксичною) заміною (напр.: іменний присудок змінюється на дієслівний);

- генералізація — розширення обсягу значення, заміна видового поняття родовим, часткового — загальним. Генералізація є більш типовою трансформацією під час перекладу англійською з української. Англійська мова визначається більш абстрактним характером лексем у порівнянні з українською. Лексична система англійської мови містить велику кількість слів “широкої семантики” на кшталт: “*thing(s), stuff, do, be*”, що спроможні замінити майже будь-який іменник чи займенник (напр.: “*thing(s), stuff*”), або дієслово (“*do, be*”);

- семантична заміна:

- засіб змістового розвитку (заміна причини наслідком та навпаки);

– засіб антонімічного перекладу (зміст висловлення передається шляхом уживання лексичних одиниць, що за своїм значенням є антонімічними до одиниць мови оригіналу);

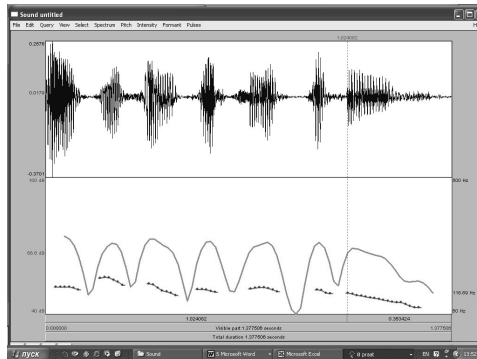
- опущення;
- додавання;
- використання описового перекладу за відсутності повного еквівалента в мові перекладу;
- уживання слів-аналогів;
- додавання пояснювального тексту під час перекладу слів на позначення реалій, знання про які відсутні в мовній компетенції потенційного адресата.

Слід зазначити, що автор статті дотримується підходу Л. С. Бархударова [1] до визначення термінів “перебудова” та “заміна”. Перебудова тлумачиться як зміна порядку слідування компонентів речення, словосполучення або місця розташування певного слова. До випадків заміни зараховують заміщення одного з компонентів у синтаксичній структурі складного речення, вживання однієї частини мови замість іншої, заміну окремих словоформ, членування складного речення на прості та об’єднання окремих простих речень у складне речення — граматичні заміни; засоби змістового розвитку та антонімічного перекладу — семантичні заміни. Така зміна висловлення, що полягає у зменшенні кількості елементів у його складі, але жодним чином не впливає на зміст висловлення у мові оригіналу у цілому (тобто змінюється форма, а змістовна частина зберігається у повному обсязі), класифікується як опущення, уживання у мові перекладу більшої кількості мовних одиниць, ніж у мові оригіналу, з метою збереження автентичного змісту — додавання.

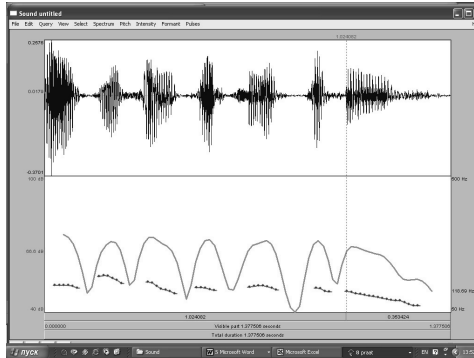
Однією з розповсюджених лінгвістичних проблем під час двостороннього перекладу телеконференцій ділової тематики є складність сприйняття фонологічної структури англійського мовлення носіями української мови та навпаки. На думку відомих фонетистів Т. О. Бровченко та Т. М. Корольової, “ритмічна структура синтагми в англійській мові головним чином характеризується ініціальною позицією наголошеного складу, за яким слідує ненаголошені — енклітики. Випадки вживання на початку синтагми ненаголошених складів, так званих проклітиків, що приєднуються до наступного за ними наголошеного складу та разом утворюють ритмічну групу, є скоріше винятком із загального правила. У той час як в українській мові проклітики трапляються частіше, ніж в англійській, домінує

положення в організації ритмічної структури синтагми посідають ті ж самі енклітики”. Англійська та українська мови належать до виду мов із нефіксованою позицією наголосу [3:172,241].

Під час здійснення двостороннього англо-українського та українсько-англійського перекладу телеконференцій ділової тематики відзначається суттєва інтерференція англійської та української мови в аспекті організації акцентної та ритмічної структури висловлювання. Експериментальне дослідження інтенсивності звучання та ЧОТ англійських та українських фраз, представлених ведучими телеконференцій ділової тематики й перекладачами-синхроністами відповідно, дозволило дійти висновку про уподібнення акцентно-ритмічного й мелодійного малюнку українських фраз у мовленні перекладача акустичним характеристикам оригінальних висловлювань англійською мовою. Нижче наведено інтонограми оригінальної фрази ФА1 та її перекладу ФУ1, де Ф-фраза, А-англійська, У-українська. Як бачимо з малюнків, огинаючі криві ЧОТ та інтенсивності є ідентичними. У двох випадках ужито інтонаційний контур The Ascending-Descending Head + The Fall.

ФА1. The 'Bank "De 'mar" in Cher 'nigov has 'recently celeb 'rated its thir 'teenth anni 'versary.

ФУІ Чернігівський банк “Демар” відзначив своє тринадцятиріччя.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) — М.: “Международ. отношения”, 1975. — 240 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. — К.: Видавничий центр “Академія”, 2004. — 344 с.
3. Бровченко Т. О., Корольова Т. М. Фонетика англійської мови (контрактивний аналіз англійської та української вимови): Підручник. — Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. — 300 с.
4. Дерік І. М. Просодичні особливості дискурсу інформаційних повідомлень ділової тематики в Інтернеті (експериментально-фонетичне дослідження): Дис... канд. філол. наук: 10.02.15/ Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т. ім. К. Д. Ушинського — О., 2007. — 264 с.
5. Кашкин В. Б. Основы теории коммуникации: Краткий курс. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: АСТ: Восток — Запад, 2007. — 256 с.
6. Ключев Е. В. Речевая коммуникация: Учебное пособие для университетов и институтов. — М.: “Рипол Классик”, 2002. — 320 с.
7. Королева Т. М. Интонация модальности в звучащей речи. — К.; Одесса: Выща шк. Головное изд-во, 1989—147 с.
8. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. — Вінниця: “Нова Книга”, 2001. — 448 с.
9. Мовленнєві жанри в міжкультурній комунікації: монографія / авт. кол. : Р. Помірko, Ф. Бацевич, А. Паславська та ін. — Львів: ПАІС, 2010. — 280 с.
10. Райс К. Классификация текстов и методы перевода / Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. — М., 1978. — С. 202—228.
11. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода. — М.: “Р. Валент”, 2004. — 244 с.
12. Янко Т. В. Коммуникативные стратегии русской речи. — М.: “Языки славянской культуры” (Studia philologica), 2001. — 384 с.